

הדרד ביה ר' אחא בר יעקב על כרחך הברייתא כר' שמעון ואם כן מוכרח דגם ביה שייך [לאסור עליו], ומה גם דשם בברייתא נזכר [להדיא] ר' שמעון ולזה אין שום מקום להחמיר. [נאם כי בתוספתא לפנינו הגירסא חמצן של גוים אסור עד ר' שכתות ולא גרס ר"ש אלא רשב"א אבל כפי שהובאה תוספתא זו בירושלמי (פ"ה דע"ז הי"א) הנכון כמוש"כ].

ונשאר לנו [רק] להסתפק ביי"ש וכיוצא בזה שעושים מדברים שאינם מתמצים רק כידוע המעמיד הוא מתמשת המינים אם יש בזה דין דחמץ שעבר עליו הפסח, וכבר נחלקו בזה האחרונים (עיי' מג"א תמ"ב ס"ק ט'). אמנם הדבר מבואר בתוספתא הנ"ל דאסרו של כותים עד ר' שבועות משום דאז כבר בטל יעו"ש היטבי. וכן אמרו שם בעובדי עבירה דמתלפינן את השאור. אם כן מבואר הדבר דשאור בעיסה אסור בחמץ שעבר עליו הפסח. אמנם מספק כעובדא שנשאל, הרי אין אנו יודעים אולי קנו אחר כך וכל ספק בחמץ שעבר עליו הפסח מותר (עיי' חק יעקב סי' תמ"ט). אמנם בשבועות הראשונות אחרי הפסח שאז אין ספק ברבר דיש חמץ שעבר עליו הפסח, אף דספק הוא שמא קנו מחדש, מכל מקום באימקע איסורא גם ברובנו אסור כחתיכה בין החתיכות [עיי' ש"ך כללי ספק ספיקא ס"ק כ']. אמנם אחרי עבדו זמן מה דאז יש להסתפק דשמא יש רוב מהחדשים דאז מותר הכל דבתערובות לא גזור (פסחים ל. א.) ואף דהמומר בעצמו יודע ואצלו אין זה תערובות, מכל מקום כיון דלאחרים אינו נאמן לברר [עיי' כבודות ל. א.] לגבי דידן הוי תערובות ומותר הכל.

ודפאבריקען שהם על ידי אקציות [מניות] ויש לגוים חלק בהם הנה הוי חמץ על ידי תערובות דחלק העכו"ם אינו נאסר. ולזאת אם הרוב הוא של נכרים בודאי מותר. ואף שיש לומר דעד כאן לא התירו תערובות אלא דהיתר, אבל בשל עכו"ם לא שייך זה. דשם יש לומר דלא רצו לקנסו (פסחים ל. א.) בשביל ההיתר, אבל בעכו"ם דלא איכפת ליה לא שייך לומר שלא נאסר חלק של ישראל.

אמנם מדברי רבינו חננאל ז"ל בפירושו לשי"ס דפסחים שכתב שם (דף ל. א.) [דהא דאמר פוקו חזינו חמרא דבני חילא היינון] הא דאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו

הוא אנוס בזה, שאין הדין נותן לבעור כד"ט (פסחים ו. א.) ואין לאסור משום זה. ורק בשביל שעבר וקנה בזה יש לאמר דמותו. אמנם מכל מקום מסתימת הדבר משמע דגם בזה אסור והיינו כיון ההדבר בא לרשותו על ידי איסור אסור דהזכיה הוה באיסור. וכבודו הולך בדרך שכתב בשם החת"ס [שר"ת חת"ס או"ח סי' קי"ט] דיסוד האיסור [הוא] דקדבר נעבד בה עבירה. אמנם לא כן הדבר לדעתו ל"אם בשביל שהדבר בא לבעלים על ידי עבירה. ודוגמא כזו יש בתורה באיסור דעבודה זרה דחליפין אסור (קידושין נח. א.) וההלכה שם דדוקא [אם] החליפין ישראל אבל לא עכו"ם (ע"ז סד. א.) ואם כן מוכרח דאין האיסור בחליפין דהוי כעכו"ם, דאם כן מאי נפקא מינה אלא על כרחך דיסוד האיסור בשביל שהזכיה באה על ידי איסור הנאה שאסור בעבודה זרה (רמב"ם ה' ע"ז פ"ו הי"ב) וזה שייך רק בישראל ולא בעכו"ם אמנם רק בע"ז ולא בשאר איסורים. אמנם מדרבנן שרצו לקנוס [בחמץ בפסח] עשו הדבר כמו שמצינו באיסור תורה, וכל שבא על ידי איסור לבעלים נאסר גם [לכולי עלמא]. וכן מצינו באיסור כלאים (פ"ה הי"ח ה"ט מה' כלאים) דהאיסור הוא בשביל העבירה שעבר, וכל שבעל הכרם עבר נאסר לכל, אבל באינו שלו לא נאסר כלל דבשביל מעשיו לא יוכל לאסור לאחרים...

סימן ח

על דבר שאלתו.

הנה הדבר פשוט דחמצו של מומר אסור לכל. ורב אחד מגדולי דורינו בספרו רצה להקל משום דעיקר הקנס [לאחר הפסח] הוא בשבילו וממילא אסור לכל העולם מה שאין כן במומר דלא שייך לאסור. אמנם מלבד דאין דבריו נראין כלל מכל מקום כרי שלא יתעקש המתעקש בזה [אכתוב להזכיה סתירת הדבר]. הנה מבואר בתוספתא דפסחים (פ"ב ה"א) דחמצן של כותים אסור עד ר' שבתות. והוי שם על כרחך לר' שמעון קיימינן דל"י גם בעובדי עבירה אסור. ושם (ה"ג) מסיק דבעובדי עבירה מותר משום שמחליפין, וכבר כתבו החוס' (דף כ"ט ד"ה הדר ביה ר' אחא) דלפי מה

הראשונים (עיין שטיק"ב ביב גר, ב ד"ה ומלא ורשבי"א גיטין ט) דדינא דמלכותא לא אמרו אלא לגבי זה שרק בשטר יזעיל אבל במקום דגם שטר דינן אינו מזעיל לא עדיפא דידהו ואינו קנין. ואם כן עיי' האקציה שקנה גוף התמץ באמת אינו נעשה שלו ולא עבר כלל. אלא שמכל מקום הרי זה דומה למה שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד הי"ד מחו"מ) דאם הוא אלם וחובע ממנו האחריות עובר בכל יראה, אם כן רואין אנו דכל שיש לו צורך בהתמץ עובר אם כן הכא לא גרע מזה דמכל מקום על ידי האקציע יקח חלק מהרוח ויש לו צורך בהתמץ. אמנם כיון שכל זה רק כמונח בכיתו אבל ברשות אחרים אינו עובר בקבל עליו אחריות, וזהו יסוד ההיתר במכירת תמץ שלנו, דלכאורה כיון שהעכ"ם נשאר חייב הדמים והרי לזה ודאי העכ"ם אלם שלא ישלם אם יגנוב ואם כן יש לו צורך בהתמץ, אלא כיון שמשכירו הבתים שוב הוי כחמץ שקבל עליו אחריות בביתו של עכ"ם...
 ...

סימן ט

לידיו הריב הגאון מי משה חסידן נ"י הנאכ"ד קראקאטאוא.

ע"ד החיטין המשומרין, הנה אין ספק דבכר דיש בזה לחוש לאיחלופי שיש חיתים טובים וגרועים. וכמו שאמרו במשנה (פוק ג' דמאי מ"ד) דהמפקיד פירות אצל העכ"ם הרי הן כפירותיו. וכשו"ע י"ד (ס"י ק"י"ח ס"ק כ"ז) נזכר רק דאם מכיר הדבר והוא טוב כמו ששלח ולא נהנה העכ"ם לא חיישינן, אמנם כאן שלא שייך הכרה אפשר שהחליפם בגרועים. אמנם מצד זה שהישראל ידע שלא היו לו להעכ"ם שום תבואה אחרת אם יש לחוש לאיחלופי שהשיג ממקום אחר, הנה מצינו לה"ש ז"ל בדמאי שם שמפרש להא דאמרו בירושלמי (דמאי פ"ג הי"ד טו, א) על המשנה דהמפקיד פירותיו אצל הגוי דרי' שמעון סוכר שהן דמאי, דלא אמר ר' שמעון אלא כדי קופתו. היינו דלא חששו אלא כשיש להעכ"ם פירות. ואם הפקיד שתי' ויש להעכ"ם אחת האחת ודאי מתקנת והשניה דמאי. וכן פירש שם הרא"ש בארוכה את דברי המשנה דמה דנחלקו חכמים ורי' שמעון. היינו דחכמים

(פסחים ה, ב), דאזיל רבא למעמיה. ופירש שם דאזיל) למעמיה דמותר על ידי תערובות. ובאור דבריו הקרושים הוא דחמירא דבני חילא אף דמחויבים לבערו בשביל אחריות ישראל (פסחים ה, ב), מכל מקום כיון שהיא של עכ"ם אינו נאסר אם שנחלקו בזה בירושלמי פסחים (פ"ב הי"ב יג, ב). דס"ל כמ"ד דמותר, אלא שכל זה בקמח אבל בהדברים הנוספים שאופים הישראלים כמו המים ושבת העצים, כל זמן שלא נתן לעכ"ם הרי הם של ישראל, דבמה זכה בהם [ואלו הרי אסורים] רק כיון דיש רוב של עכ"ם מותר. ופירושו הוא הנכון יעוי"ש, ועל כל פנים יש לנו לסמוך בזה על הרי"ח שכל דבריו דברי קבלה (עיין רא"ש פ"ד דשבתות) וממילא גם אם אינו יודע לנו אם רוב האקציעס הם של עכ"ם כל שיש ספק בזה מותר. ואף דמכונאר אצלי במקו"א, להסתפק בזה כשיש ספק אם יש רוב, אם אומרים בזה ספק דרבנן להקל, דרוב דהוא ספק לנו אינו רוב. ולזה אמרו דמחצה על מחצה אסור גם דרבנן כיבמות פרק הערל (ופ"ב). ואף דאי אפשר לצמצם ודילמא יש רוב ומכל מקום לא התירו מספק. וזהו באמת הפלפול בש"ס שם אם בדרבנן בעי רבויא ולהלכה נשאר דלא בעי רבויא [רמב"ם פ"י"ג הי"ד מתרומות ושו"ע י"ד ס' קי"א ס"א]. מ"מ נראה דבזה דאמרו דלא גזרו בתערובת (פסחים ל, א) הוי כמו שאין איסור כלל, והוי ככל ספק איסור בדרבנן. והוי גם בכל האיסורין מוכרח דרק במין במינו לא אמרו ספק בזה, אבל במין בשאינו מינו דהאיסור בעצמו בטל בזה שפיר הוי ספק ברוב. דהרמב"ם כתב (בפי"ג מאה"ט הי"ב) לפרש הא דמוכא (בשבת טו, ב) בוקן דשורפי"ן את התרומה על ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה היינו דהוה מחצה על מחצה: והוה ספק שמא רוב הוא. והרי רואין אנו דכל שהוא מין בשאינו מינו נקרא ספק. וכן מוכרח מהך דנגעים (פ"א מ"ב) צמר גמלים בצמר רחלים שטרפן זה בזה וכו' מחצה למחצה מיטמאין, ובתוספתא נגעים פ"ה ה"א מבואר דרי' שמעון סוכר הואיל וספק נגעים להקל מחצה למחצה טהור הרי דזה נקרא ספק. והארבתי בזה במק"א ואכה"מ. ואם כן בזה שאמרו דלא גזרו בזה והוא היתר גמור אם כן הוי ספק דרבנן כמו בעלמא.

ועוד נראה להקל בזה דמדין תורה אין לבטלי האקציות כלום בהתמץ דבמה קנו את החמץ, ורק מדינא דמלכותא הוא שלהם, וכבר נחלקו בזה